

Aileen O'Carroll

Ne baš „prirodno“ ugnjetavanje žena

Sadržaj

Zora civilizacije	3
Bogom postavljeni vladari	3
Smrt nije uvek ekonomična	4
Izolacija	4
Lako odbacive radnice	5
Ko brine o deci	5
Kontrola naših tela	6
Ka mejnstrimu	6

Za osam godina biće 2000-ta. Pre otprilike 14 000 godina osnovane su prve poljoprivredne zajednice, a s njima i ljudska civilizacija. Čovečanstvo je staro 600 generacija.

Zauzimamo poziciju "najuspešnije vrste" zato što smo, za razliku od drugih životinja, uspeli da prilagodimo svoje okruženje svojim potrebama. Za prve ljude priroda je bila moćna i opasna sila, donosilac bolesti, oluja i suše. Mi danas kontrolišemo naše okruženje u tolikoj meri da priroda više nije demonska sila ili instrument božjeg gneva. U najvećem delu sveta priroda je negde na dnu liste naših briga, i pre će biti da se ona plaši nas. Kao što se mogućnost kontrole sveta oko nas povećala od vremena prvih primitivnih famera/ki do visoko-tehnoloških multinacionala, promenio se i način na koji shvatamo svet oko nas. Isto tako, promenio se i način na koji shvatamo jedni/e druge.

Međutim, jedna stvar je ostala nepromenjena sve ovo vreme: u najvećem broju društava, polovina naše vrste (žene) držana je u inferiornom položaju u odnosu na drugu polovinu (muškarce). Zašto je tako? Odgovor na ovo pitanje moraće da objasni dve stvari. Moraće da objasni zašto su danas, uz sva zakonska izjednačavanja, žene još uvek građanke drugog reda, i drugo, moraće da ukaže na mehanizme i taktike koje bi trebalo da koristimo za oslobođenje žena. Ako znamo šta je problem, možemo da pronađemo rešenje.

Zora civilizacije

Rani ljudi su bili lovci/sakupljači koji su živeli u nomadskim zajednicama, živeli su od ruku do usta. Otkriće poljoprivrede dovelo je do velikih promena u organizaciji čovečanstva. Poljoprivreda je tačka od koje je civilizacija počela, i to zato što se poljoprivredna zajednica na mnoštvo načina razlikuje od lovačko/sakupljačkog klana. Zajednice se zadržavaju na jednom mestu. Poljoprivreda može da izdržava više ljudi od lovljenja/sakupljanja, pa se zajednice povećavaju. Obradivanje zemljišta vodi ka razvoju nove tehnologije. Nove veštine vode većoj podeli rada. Individue se specijalizuju u posebnim vrstama posla, bilo da se radi o pravljenju oruđa, obradi kože ili odbrani.

Međutim, osnovna razlika je da obrađivana zemlja postaje vredan resurs. Zemlja obezbeđuje višak, tj. obezbeđuje više hrane nego što je potrebno za preživljavanje od dana do dana. Što je još važnije, zemlja će obezbediti resurse i u budućnosti, za naredne generacije. Ništa od toga ne važi za stoku ili divlje životinje koje su lovili lovci/sakupljači. Tako se razvio koncept svojine.

Civilizacija je počela, dakle, kada je čovek počeo da stiče bogatstvo u obliku zemlje, hrane i životinja. Ako bogati čovek želi da bude siguran da će samo njegovi potomci naslediti njegovo bogatstvo, mora da osigura da se njegova žena pari samo s njim. Dakle, mora da bude u poziciji da je kontroliše. Potrebno je da ovo predstavi kao deo "prirodnog poretka". Da bi potpomoglo ovu potrebu, društvo je – kroz religiju – razvilo opravdavanje inferiornog položaja žene.

Bogom postavljeni vladari

Vladari su oduvek bili dobri u pronalaženju opravdanja za nepravednost, uzmimo na primer ideju o "božjem pravu kraljeva". Uticajne vekovima, crkva i država tvrdile su da su kraljevi i kraljice izabrane od strane Boga. Status quo je bio prirodan i dobar, svako protivljenje bilo je zlo i osuđeno na večni pakao. Danas kraljevi nemaju mnogo moći, zbog čega retko ko/ja opisuje Čarlsa i Dajanu kao bogom postavljene vladare.

Na sličan način je bilo potrebno da žene budu podređene muškarcima da bi se osigurala nasledna prava. Da bi se žena držala u takvoj poziciji, razvijena je cela mitologija o ženi kao ljudskom biću drugog reda. Upravo su akumulacija viška i želja manjine da ga monopolizuje vodile klasnoj podeli društva i ugnjetavanju žena.

Sad smo predstavile motiv i prateću priču kao pokriće, ali od kakvog je značaja status žena u ranoj istoriji za njihov status danas? Razvijajući se, kapitalizam se gradio na postojećim modelima porodice, prilagođavajući je sopstvenim interesima. Obezbeđenje naslednih prava danas nije toliko neophodno; međutim, porodica obezbeđuje druge usluge koje su potrebne kapitalizmu. Na početku, kada je počela industrijska revolucija, muškarci, žene i deca masovno su odlazili u fabrike.

Smrt nije uvek ekonomična

Međutim, gazde su ubrzo shvatile da to nije najekonomičniji način za upravljanje sistemom. Radna snaga je bila slaba, a deca koja su trebala da budu naredna generacija radnika/ca umirala su u fabrikama i rudnicima. Rešenje će biti nađeno u porodici.

Pre uzdizanja kapitalizma društvo je bilo bazirano na sistemu robova/inja-kmetova/kinja i kraljeva/vlastelina. Problem u vezi robova/inja ili kmetova/kinja je bio što vlasnik mora da obezbedi hranu, osnovnu zdravstvenu negu i pomoć pod stare dane, tj. da na svoj trošak izdržava roba/inju i u vreme kad ovaj ili ova nije produktivan/na. Mnogo jeftiniji način da se održi radna snaga bio je kroz nuklearnu porodicu. U ovom scenariju, na porodici je bilo da sebi obezbedi hranu, sklonište, zdravstvenu negu, da brine o starima i mladima (koji/e predstavljaju sledeći prinos radnika/ca). U ovim porodicama je žena ta koja ispunjava funkcije spremačice, medicinske sestre, odgajivačice i kuvarice.

Dva su direktna efekta toga što žena ostaje u kući i brine o porodici. Prvo, one nisu finansijski nezavisne. Nikakav novac ne zarađuju, i zavise od novca koji donosi njihov partner. Pošto se ne plaća za brigu o porodici, takav posao je na dnu lestvice, a pošto su žene finansijski zavisne od svojih muževa, znači da su – u prošlosti – imale vrlo malo uticaja na važne odluke koje su se ticale porodice.

Izolacija

Ovo je vodilo do toga da žene nemaju nikakav uticaj na odlike koje se tiču društva. Mesto žene je bilo u kući. Druga direktna posledica pozicije žena u porodici bila je njihova međusobna izolovanost, kao i izolovanost od društva uopšte. Za razliku od plaćenih radnika, one su retko imale priliku da se svakodnevno sastaju i razmenjuju iskustvo sa drugim u istoj situaciji, i da učine nešto u vezi s tim. One su, prepuštene sebi, imale malo snage da promene uslove u kojima su se nalazile.

Danas je porodica zamka za žene u istoj meri u kojoj je bila i na početku industrijske revolucije. Žene zarađuju prosečno 2/3 plate koju muškarci zarađuju, što u svakom partnerstvu čini smislenim da žene preuzmu odgovornost za brigu o deci. Upravo zbog toga su, što je pre zdrav razum nego seksizam, većina polu-zaposlenih žena, izlazeći na kraj sa dva posla u isto vreme.

Imajući to u vidu, zašto su upravo žene među najmanje plaćenim u društvu? Da li je kapitalizmu neophodno da eksploatiše žene u tolikoj meri? Najjednostavniji odgovor na to je: nekad da, nekad ne. Jedina bitna razlika između muškarca-radnika i žene-radnice je u

tome što žene mogu da zatrudne, tj. da traže trudničko bolovanje i dečje vrtiće. Drugim rečima, one su malo skuplje za zapošljavanje od muškaraca. Stoga, kada su žene upitane (nelegalno!) na intervjuima za posao da li planiraju da se udaju, takva diskriminacija ima materijalnu osnovu. Poslodavac nije zainteresovan za dobrobit društva u celini, već za pronalaženje najjeftinije i najpouzdanije radne snage.

Lako odbacive radnice

Istorijski, žene su ohrabrivane da se zaposle i primane su kada je to kapitalizmu odgovaralo: kada je nedostajala radna snaga muškaraca usled ratova, kao što je bilo tokom Prvog i Drugog svetskog rata, ili kada se industrija širila, kao na početku industrijske revolucije ili tokom 1960-ih. Kada dođu teška vremena za kapitalizam, kada počne recesija, žene se ohrabruju da se vrate u porodicu.

Za mnoge socijalistkinje/e zaključak je da će trajno oslobođenje žena moći da se postigne jedino uništenjem kapitalizma. To ne znači da ne bi trebalo sada da se borimo za reforme, već da shvatimo da bi neki uspesi mogli da budu kratkotrajni, da mogu uvek da se ukinu.

Ovaj zaključak ne prihvataju baš sve/i zainteresovane/i za oslobođenje žena, a svakako ga odbacuje veliki deo feminističkog pokreta. Dobar primer alternativne analize nalazi se u narednom navodu iz istraživanja *British Survey of Social Attitudes* (koje regularno sprovodi nezavisno telo).

Ko brine o deci

Istraživanje je otkrilo da je briga oko dece jedna od prepreka koje sprečavaju žene da rade. Njihov zaključak je da "u nedostatku promena u ponašanju muškaraca, ili radnih sati van kuće ili u njihovom učestvovanju unutar porodice, teško da će i veća dostupnost brige o deci van kuće značajno promeniti odnose kod kuće. Bez tih promena, za očekivati je da će mnoge korisne forme fleksibilnog rada koje mogu da se ponude ženama – npr. deljenje posla sa drugima, pauze u karijeri, specijalna bolovanja ili honorarni rad – pre ojačati nego oslabiti i onako visok stepen profesionalne segregacije zasnovan na rodu, što bi ženama donelo još trajnije nepogodnosti."

Autorke/i istraživanja skreću pažnju na to da će žene ostati zarobljene u porodici sve dok je na njima odgovornost za brigu o deci. Takođe ukazuju i na to da ustupci napravljeni ženama u svetu rada najčešće ograničavaju žene na slabije plaćene poslove. Ovo se već dešava u vezi sa polu-zaposlenim radnicama koje su manje plaćene po satu od zaposlenih u punom radnom vremenu. Autorke/i smatraju da bi muškarci morali da prihvate svoje obaveze kao očevi. Ono što one/i naglašavaju je promena u ponašanju muškaraca.

Međutim, ono što nije pomenuto je da su muškarci – ma kako da im se ponašanje menja – jednako kao i žene nemoćni kao individue kada se radi o radnim uslovima. I uz svu dobru volju oni ne mogu da promene svoje odnose poslodavca/zaposlenog, ne mogu da prilagode svoje radne sate da odgovaraju brizi o deci, kao što ne mogu ni žene. Fundamentalniji zaključak će biti da današnje društvo – tj. kapitalizam – ne želi da izađe u susret bilo kojim problemima brige o deci, preferirajući da ostavi na individuama da uredi ove stvari najbolje što mogu.

Kontrola naših tela

Upravo je zbog toga pitanje mogućnosti žene da kontroliše sopstvenu plodnost ključ za postizanje njene slobode. To je borba za pravo na abortus, za besplatna i dostupna kontraceptivna sredstva, za 24-časovnu kvalitetnu brigu o deci u ustanovama.

Žene će ostati građanke drugog reda sve dok se nalaze u inferiornoj poziciji unutar radne snage. Sada su u takvoj poziciji zato što za gazde predstavljaju nestabilnu radnu snagu, koja će tražiti porodiljsko bolovanje, koja će kasniti na posao ako je dete bolesno, koja će tražiti jaslice ili da radi samo deo radnog vremena. Zato što ih društvo smatra hraniteljima, muškarci imaju nešto sigurnije, nešto pouzdanije poslove.

To je začarani krug – zato što su muškarci bolje plaćeni, izgleda da ima više smisla da se unutar porodice muškarcu pripiše uloga hranitelja, a ženi uloga starateljke. Jedini način da se trajno izađe iz ovog kruga je da se promeni ceo sistem. U društvu organizovanom tako da stvara profit manjini, žene gube. U društvu organizovanom tako da zadovolji potrebe, ženska plodnost više neće biti ograničavajući faktor.

Ka mejnstrimu

Ovog trenutka, naravno, žene mogu da postignu nešto. U Irskoj žene više nisu primorane da prekinu posao kada se udaju (mada nedostatak ustanova za brigu o deci može da joj onemogući da dalje radi). Shvatanja su se primetno promenila poslednjih trideset godina. Što je najvažnije, položaj žena je sada pravo pitanje. Dok su se položajem žena ranije bavile/i samo neke/i socijalistkinje/i ili ženske grupe, sada je pitanje došlo u mejnstrim medije, u emisije i novine. Pa ipak, sve su naše nove slobode prilično zavisne od ekonomskih uslova današnjice. Tako, dok su tokom naglog razvoja šezdesetih američke žene osvojile ograničen pristup abortusu, sada se – usled recesije – ta prava ograničavaju centimetar po centimetar.

Kada se realnost izvaga, jednakost obrazovanja, dostupnih poslova i plata ograničena je bez 24-časovnih dečjih vrtića, i besplatne kontracepcije i abortusa na zahtev. Mada mali broj žena može da kupi kontrolu sopstvene plodnosti, za većinu je porodica i briga o deci i dalje – kao što je i bila oduvek – najveći problem sa kojim se susreću žene radnice. U ovom slučaju kapitalizam neće odstupiti – mora biti pobeđen.

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

31. 05. 2012.

Aileen O'Carroll

Ne baš „prirodno“ ugnjetavanje žena
1992.

Prevod: Zluradi Paradi, 2005. (dorado izdanje 2008.)

Aileen O'Carroll, The not very „natural“ oppression of women, Workers Solidarity No 35.
1992; <http://struggle.ws/wsm/womenwriters.html> (poslednji put pristupljeno 20. maja 2012.)

<http://anarhisticka-biblioteka.net>